

УДК 619:615.9:636.087:636.5
© 2013

О.Л. Оробченко,
кандидат
ветеринарних наук
Національний
науковий центр «Інститут
експериментальної і клінічної
ветеринарної медицини»

ФАРМАКОДИНАМІКА α -ТОКОФЕРОЛУ АЦЕТАТУ І НАТРІЮ СЕЛЕНІТУ У ДОБОВИХ КУРЧАТ

У добових курчат, отриманих від курей-несучок, в раціон яких додавали добавку α -токоферолу ацетату і натрію селеніту в дозі 1000 і 1 мг/кг, виникають еритропенія, олігохромемія, підвищується вміст продуктів перекисного окиснення ліпідів та активність індикаторних ферментів печінки.

Ключові слова: курчата, добавки, ферменти, гематологічні та біохімічні показники.

Нині під час вирощування курей велику увагу приділяють застосуванню природних антиоксидантів — вітаміну Е та селену, оскільки сучасні кроси птиці, внаслідок спрямованого добору на високу швидкість росту та яйценосність, чутливіші до різноманітних стресів [4]. Крім того, науково доведено позитивний вплив добавок вітаміну Е і селену на продуктивні показники курей, заплідненість яєць та якість отриманого молодяку [1]. Водночас сумісне надлишкове надходження препаратів вітаміну Е і селену в організм птиці призводить до негативних наслідків. Їх виявлено нами під час дослідження фармакодинаміки α -токоферолу ацетату і натрію селеніту в організмі курей-несучок у попередніх роботах, зокрема, це зміни гістоморфологічної структури печінки [3], ембріотоксичність [2].

Мета роботи — дослідження фармакодинаміки α -токоферолу ацетату і натрію селеніту у добових курчат, отриманих від курей-несучок, в раціон яких вводили надлишок препаратів вітаміну Е і селену.

Матеріали і методи дослідження. Експериментальні дослідження проводили на базі відділу токсикології, безпеки та якості сільськогосподарської продукції ННЦ «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини». Об'єкт дослідження — 28 добових курчат, отриманих від репродуктивного поголів'я курей породи Бірківська барвіста ($n=45$) та півнів Червоний род-айленд ($n=6$), статеве співвідношення становило 1:7,5. Птицю перед початком експерименту розподілили на 3 групи по 15 у кожній. Кури контрольної групи отримували повнораціонний комбікорм згідно з нормами для курей яєчного напрямку відповідно до рекомендацій [5], кури I дослідної групи отримували добавку до комбікорму α -токоферолу ацетат 200 г/т і селеніт натрію 0,2 г/т, кури II дослід-

ної групи — α -токоферолу ацетат 1000 г/т і селеніт натрію 1 г/т. Вітамін Е застосовували у формі 30%-го олійного розчину α -токоферолу ацетату, селен — у формі порошку селеніту натрію, вміст селену в якому становив 45%. Препарати змішували з 200 см³ води та додавали до корму безпосередньо перед згодовуванням. Птиця мала вільний доступ до води та корму.

Починаючи з 40-ї доби, від курей кожної групи упродовж тижня відбирали знесені яйця та закладали їх на інкубацію. У результаті цього було отримано 28 добових курчат, яким провели декапітацію після попереднього хлороформного наркозу та відібрали проби крові і печінки для гематологічних та біохімічних досліджень за загальноприйнятими методами.

Під час гематологічних досліджень визначено кількість еритроцитів, загального гемоглобіну та обчислено лейкоформулу. Для оцінювання інтенсивності перекисного окиснення ліпідів у плазмі крові визначено вміст дієнових кон'югатів та малонового діальдегіду. З біохімічних параметрів у плазмі крові визначено вміст загального холестерину за методом Ілька, загальних ліпідів — за реакцією з сульфофосфотаніліновим реактивом, а також активність ферментів у печінці курчат: каталази, аланінової та аспарагінової амінотрансфераз (АлАт і АсАт).

Результати досліджень. У контрольній групі вивелося 10 курчат, I і II дослідних груп — по 9 курчат. Їхня жива маса становила: у контрольній групі — $35,96 \pm 1,31$ г, у I дослідній групі — $38,83 \pm 1,08$ г, у II дослідній групі — $39,57 \pm 2,57$ г. Підвищення маси курчат II дослідної групи, ймовірно, відбувалося через набряки підшкірної клітковини.

Визначено морфологічний склад, основні біохімічні показники крові добових курчат і активність ферментів у печінці (табл. 1–3).

1. Морфологічний склад крові добових курчат, виведених від курей, що отримували різні дози α -токоферолу ацетату та селеніту натрію ($M \pm m$, $n=28$)

Група	Еритроцити, Т/л	Базофіли	Еозинофіли	Нейтрофіли (псевдоеозинофіли)				Лімфоцити	Моноцити	Співвідношення а/г
				%						
				юні	паличкоядерні	сегментоядерні				
Контрольна	2,36±0,08	2,11±0,2	1,67±0,17	—	—	30,56±0,73	64,11±0,82	1,56±0,18	1,91	
Дослідні: I	2,21±0,06	1,89±0,26	1,78±0,15	—	—	29,33±0,33*	65,11±0,26	1,89±0,11	2,03	
II	1,90±0,15***	2,44±0,18	2,22±0,15*	—	—	32,11±0,26*	61,22±0,36**	2,00±0,00	1,71	

Примітки: I — α-токоферолу ацетат 200 г/л і селеніт натрію 0,2 г/л; II — α-токоферолу ацетат 1000 г/л і селеніт натрію 1 г/л; а — агроулоцити; г — гранулоцити; * P<0,05; ** P<0,01; *** P<0,001 — відносно контролю (до табл. 1–3).

Примітки: I — α -токоферолу ацетат 200 г/л і селеніт натрію 0,2 г/л; II — α -токоферолу ацетат 1000 г/л і селеніт натрію 1 г/л; а — агранулоцити; г — гранулоцити; * $P < 0,05$; ** $P < 0,01$; *** $P < 0,001$ — відносно контролю (до табл. 1–3).

2. Біохімічні показники крові добових курчат, виведених від курей, що отримували різні дози α -токоферолу ацетату та селеніту натрію ($M \pm m$, $n=28$)

Група	Загальний гемоглобін, г/л	Малоновий діальдегід, мкМоль/л	Дієнові кон'югати, мкМоль/л	Загальний холестерин, мМоль/л	Загальні ліпіди, г/л
Контрольна	102,80 $\pm$ 5,11	1,38 $\pm$ 0,08	19,03 $\pm$ 0,81	4,30 $\pm$ 0,28	14,56 $\pm$ 0,97
Дослідні: I	88,93 $\pm$ 5,12*	1,12 $\pm$ 0,09***	15,10 $\pm$ 0,62***	4,16 $\pm$ 0,27	11,80 $\pm$ 0,82*
II	88,13 $\pm$ 7,76**	2,16 $\pm$ 0,14**	24,16 $\pm$ 1,47*	4,60 $\pm$ 0,28	12,45 $\pm$ 0,78*

Кількість еритроцитів, базофілів, еозинофілів, лімфоцитів і моноцитів у крові добових курчат I дослідної групи вірогідно не відрізнялася від контролю, тоді як кількість сегментоядерних нейтрофілів була нижчою на 4% (див. табл. 1). Співвідношення кількості агранулоцитів і гранулоцитів перевищувало контроль на 6%. У курчат II групи виявлено такі зміни морфологічного складу крові: вірогідне зниження кількості еритроцитів на 19%, лімфоцитів — на 4,5, сегментоядерних нейтрофілів — на 5%, збільшення кількості еозинофілів на 33%, кількість моноцитів і базофілів вірогідно не відрізнялася від контролю. Співвідношення кількості агранулоцитів та гранулоцитів було нижче за контроль на 10,5%. Крім того, вміст загального гемоглобіну в крові курчат обох дослідних груп був вірогідно меншим за контроль на 16% (див. табл. 1).

У виведених курчат були зміни і з боку системи перекисного окиснення ліпідів (див. табл. 2). У плазмі крові добових курчат I дослідної групи вміст маленового діальдегіду та дієнових кон'югатів був вірогідно нижчим за контроль у 1,2 та 1,3 раза відповідно. Вміст загального холестерину вірогідно не відрізнявся від контролю, тоді як вміст загальних ліпідів був вірогідно нижчим у 1,2 раза. У плазмі крові курчат II дослідної групи вміст маленового діальдегіду та дієнових кон'югатів був вірогідно вищим за контроль у 1,6 та 1,3 раза відповідно. Вміст загального холестерину вірогідно не відрізнявся від контролю, тоді як вміст загальних ліпідів був вірогідно нижчим у 1,2 раза.

Визначено дані активності каталази, аланінової та аспарагінової трансфераз у печінці курчат. У печінці курчат I та II дослідних груп активність каталази була вірогідно вища за контроль у 1,1 та 1,2 раза відповідно. Активність аланінової трансферази в дослідних групах вірогідно не відрізнялася від контролю, але в I групі спостерігалася тенденція до зниження активності ферменту, а в II групі — тенденція до підвищення. Активність аспарагінової трансферази в печінці курчат I групи вірогідно не відрізнялася за контроль, а в II групі перевищувала його — у 1,2 раза.

Отже, у добових курчат, отриманих від курей-несучок, яким задавали з кормом добавку α -токоферолу ацетату і натрію селеніту в дозі 1000 і 1 мг/кг, виникають еритропенія, олігохромемія, підвищуються вміст продуктів перекисного окиснення ліпідів й активність індикаторних ферментів печінки.

3. Активність ферментів у печінці добових курчат, виведених від курей, що отримували різні дози α -токоферолу ацетату та селеніту натрію ($M \pm m$, $n=28$)

Група	Каталаза, мКат/кг	АлАт	АсАт
		ммоль/год·кг	
Контроль	36,41 $\pm$ 0,67	70,37 $\pm$ 6,68	173,46 $\pm$ 7,22
Дослідні: I	41,29 $\pm$ 0,99**	62,96 $\pm$ 8,69	174,69 $\pm$ 19,07
II	43,51 $\pm$ 1,62**	81,48 $\pm$ 5,86	200,62 $\pm$ 10,58**

Подвійний буфер «курка — яйце» дещо згладив негативний вплив α -токоферолу ацетату і натрію селеніту, про що свідчать гематологічні та біохімічні дослідження.

Дослідження фармакодинаміки α -токоферолу і селену свідчать, що на фоні незначних змін у лейкоформулі в курчат обох дослідних груп спостерігаються еритропенія та олігохромемія, що посилюються пропорційно дозі препаратів. Це може свідчити про порушення дихальної функції крові.

Заслуговує на увагу реакція з боку системи перекисного окиснення ліпідів (ПОЛ) курчат. Зокрема, у курчат I дослідної групи вміст продуктів ПОЛ (дієнових кон'югатів і малонового діальдегіду) у плазмі крові зменшився порівняно з контролем, що свідчить про пригнічення

ПОЛ на відміну від курчат II дослідної групи, в яких ці показники збільшилися, тобто відбувалась активація процесів ПОЛ. Це ще раз підтверджує, що вітамін Е і селен у підвищених дозах мають прооксидантну дію. Слід зазначити, що показники загального холестерину та ліпідів мали незначні відхилення відносно контролю.

Дослідженнями активності ферментів печінки курчат встановлено підвищення активності каталази в обох дослідних групах, а також динаміку до підвищення індикаторних ферментів (АлАт і АсАт), зокрема, у II дослідній групі. Ці дані свідчать про дистрофічні процеси, що розвиваються в печінці курчат II дослідної групи, які пов'язані з активацією процесів ПОЛ унаслідок прооксидантної дії α -токоферолу і селену.

Висновки

Дослідженнями фармакодинаміки α -токоферолу ацетату і натрію селеніту у добових курчат, отриманих від курей-несучок, в раціон яких вводили відповідно добавки в дозах 200 і 0,2 мг/кг, не встановлено значних змін гематологічних та біохімічних показників, що свідчить про близькість цих доз до оптимальних.

Дослідженнями фармакодинаміки α -токо-

феролу ацетату і натрію селеніту у добових курчат, отриманих від курей-несучок, в раціон яких вводили відповідно добавки в дозах 1000 і 1 мг/кг, виявлено еритропенію, олігохромемію, підвищення вмісту продуктів ПОЛ та активності індикаторних ферментів печінки, що свідчить про токсичність препаратів у зазначених вище дозах.

Бібліографія

1. Ивахник Г. Вітамін Е і селен в комбикормах для яєчних кур/Г. Ивахник//Птицеводство. — 2006. — № 3. — С. 23–24.
2. Куцан О.Т. Ембріотоксичний вплив надлишкових доз селену і вітаміну Е на організм курей-несучок/О.Т. Куцан, В.О. Бреславець, О.Л. Оробченко//ВМУ. — 2009. — № 10. — С. 40–42.
3. Куцан О.Т. Зміни гістоморфологічної структури печінки та селезінки курей-несучок за умови тривалого надходження надлишку селену та вітаміну Е з кормом/О.Т. Куцан, П.О. Шутченко, К.О. Медвідь, О.Л. Оробченко//Ветеринарна медицина. — 2009. — Вип. 92. — С. 255–259.
4. Папазян Т.Т. Взаимодействие между витамином Е и селеном: новый взгляд на старую проблему/Т.Т. Папазян, В.И. Фисинин, П.Ф. Сурай//Птица и птицепродукты. — 2009. — № 1. — С. 37–39.
5. Свеженцов А.Н. Корма и кормление сельскохозяйственной птицы/А.Н. Свеженцов, Р.М. Уздрик, И.А. Егоров. — Днепропетровск: АРТ-ПРЕСС, 2006. — 379 с.

Надійшла 14.10.2011.